

Den positiva ekonomiska utveckling som följde senare på nitio-talet och under tjugohundra-talet både på Åland och i Finland gav Åland stora klumpar och mycket flitpengar. Den offentliga ekonomin, dvs landskapets och kommunernas verksamheter, expanderade och de anställdas, särskilt de högre tjänstemännens, löneutveckling har varit mycket stark sedan klumpsummesystemet infördes.

Alla har fått det bättre men de tio procent som har det sämst ställt har inte haft samma inkomstökningar som övriga. Man kan säga att inkomstklyftorna ökat. De högavlönade har dessutom i allt högre grad tagit ut sin förtjänst i form av kapitalinkomst vilket betyder att de betalar mindre i skatt än om de skulle skatta enligt inkomstskattelagen. Under samma tid har regeringarna i både Sverige och Finland minskat inkomstskatterna och lindrat progressiviteten vilket naturligtvis betyder att de med störst inkomster har fått ännu mera att röra sig med. Det goda sysselsättningsläget, den positiva löneutvecklingen m.m. har kraftigt ökat köpkraften och våra ekonomier har blivit alltmer beroende av den inhemska köpkraften och mindre av exportindustrin. Vi konsumerar för att hålla upp levnadsstandarden! Inte så bra med tanke på en hållbar utveckling.

Allt detta har bidragit till att den offentliga ekonomin, dvs landskapets budget vuxit och idag uppgår utgifterna till cirka 300.000,00 €. Dessa kostnader finansieras till 2/3 (200.000,00 €) av klumpsumman och 1/3 (100.000,00) av egna åländska pengar framför allt av PAF, Posten och en del avgifter.

KLUMPSUMMESYSTEMETS STYRKOR OCH SVAGHETER

Finlands ekonomi avgör klumpsummans storlek, inte den åländska ekonomin. Går det bra för Åland och Finland får Åland en stor klump och bra med flitpeng. Går det bra för Finland och dåligt för Åland bibehålls klumpen medan flitpengen inte ger något. Går det dåligt för Finland men bra för Åland blir klumpen mindre och flitpengen tenderar att växa.

Systemet är "medcykliskt". Åland kan inte föra en självständig finanspolitik och den åländska regeringen och lagtinget kan och behöver inte ta ansvar för landskapsbudgetens inkomstsida eftersom den är helt beroende av Finlands statsbudgets skatteinkomster. Detta leder till att det politiska ansvaret för landskapets ekonomi är ofullständigt och de politiskt ansvariga kan alltid skylla på Finland, bristande behörighet eller något annat. Detta har gynnat centern som innehaft regeringsmakten hela tiden. Deras särintresse är att överföra så mycket skattepengar

som möjligt till jordbrukarna och markägarna.

Många som försvarar det nuvarande systemet anser det tryggt och långsiktigt hållbart. Vad menar man då med trygghet i detta sammanhang? Antagligen att Finlands ekonomi inte kan vara så dålig att klumpsumman blir noll utan Åland får alltid en klumpsumma, liten eller stor. Men är det inte så att tryggheten alltid är relativ? Kan klumpsumman bli så liten att den skadar vår välfärd? Hur länge kan vi leva med en liten klumpsumma? Den närmaste tiden förväntas klumpsumman minska med 20 till 25 procent dvs från drygt 200.000,00 € till 165.000,00 €. Hur länge kan vi leva med en så kraftig minskning av klumpsumman utan att äldre, sjuka och funktionshindrade får det för kärt. Hur många offentligt anställda skall avskedas innan vi tycker att det är för många? Resonerar vi om vilka grupper som drabbas av en krypande klumpsumma som består en längre tid kommer vi till pudelns kärna.

Just nu upplever vi att klumpsumman och flitpengen minskar. Vi vet inte hur utvecklingen blir. Hur mycket krymper klumpen och hur länge kommer åtstramningen att pågå? Vad vi vet är att den åländska ekonomin inte är lika svag som den finländska. Detta beror på att vi fortfarande har god sysselsättning och att vår ekonomi bygger på tjänste- och transportproduktion och inte varuexport.

Det finns besparingar i landskapet som nu kommer att frigöras. Ingen vet hur länge de behövs men den s.k. utjämningsfonden på 47 miljoner kommer säkert att tömmas (Lasse Wiklöfs arv). Det finns också behov av att reformera landskapets förvaltning. Inbesparingar och minskning av personal är inte någon lösning på landskapets ekonomiska problem. Däremot måste förvaltningen, oberoende av konjunkturerna, moderniseras och bli mera produktiv, kundvänlig och rättssäker. Att tro att vi klarar att sanera den offentliga ekonomin genom inbesparingar och privatiseringar är orealistiskt. Samtidigt ser vi när det ska sparas vilka särintressen som odlats kraftigt, t.ex. jordbrukssektorn. Vi ska slå vakt om offentlig sektor samtidigt som vi ska se till att den fungerar och är rättvis. Principen bör vara att all tjänsteproduktion inom landskapsförvaltningen skall bli resultatansvarig (självständiga myndigheter, affärsverk, privatisering m.m.). Centralförvaltningen skall enbart styra och utveckla verksamheterna.

SUMMA SUMMARUM

Vi vet nu efter 17 år vilka styrkor och svagheter klumpsummesystemet har. Svagheten är att vi inte kan förutse eller själva

ta ansvar för våra inkomster. Vi måste anpassa vår budget efter Finlands framgångar eller bakslag. Den trygghet systemet ger är relativ. Egentligen finns det inget system som är absolut tryggt utan vi lever i en öppen värld där de ekonomiska förändringarna styrs av starka krafter som verkar globalt utan heltäckande insyn och styrning av någon enskild stat eller något överstatligt organ. Finland har som så många andra länder försummat att utveckla och diversifiera sin ekonomi under det gångna decenniet. Istället har man spelat med i den kvartalsekonomi som fått hela världen att svaja ekonomiskt. Märkligt är att Åland och t.ex. Färöarna klarat sig rätt bra genom krisen. Antagligen för att man stått utanför de värsta avarterna av 2000-talets hyperkapitalism (jmf Island). Vi har jobbat på med sjöfart, finansiella tjänster, IT-företag, turism, må-bra-företag m.m. Det är antagligen så att små regionala ekonomier som den åländska där man har stor kompetens i det man håller på med, på Åland handlar det om allt med sjöfart, pga sin litenhet har stor flexibilitet och stabilitet som skyddar mot alltför kraftiga svängningar i den globala ekonomin. Ålands läge mellan södra Finland och Stockholmsområdet är fördelaktigt (Roslins rapport om egen beskattning). Vi har en arbetsmarknad som sträcker sig från Finland till Stockholmsområdet. Vi är alltmer integrerade med Stockholm vilket märks inom utbildningen, daligvaruhandeln och goda förbindelser västerut.

EGEN BESKATTNING

ÅSUB:s utredning ("Den åländska beskattningen" Ekonomiska effekter av alternativa framtidsscenarier 2010-22020, Rapport 2009:5) visar att den åländska ekonomin är så stark och dynamisk att Åland väl skulle klara sin offentliga försörjning med egna skattemedel. Grunden för detta är att vi har ett starkt näringsliv, goda företagare, full sysselsättning och en befolkningsökning som baserar sig på en kontinuerlig inflyttning. Vi har en god skattebas och en frisk befolkning som arbetar och konsumerar vilket håller upp köpkraften. Utredningen visar också att de pensions- och socialförsäkringsavgifter Åland betalar till de statliga socialfonderna kraftigt överstiger den andel som ålänningarna får tillbaka. Vi har med andra ord större offentliga resurser än enbart de skattepengar som Åland betalar till Finland.

Utredningen visar också med sina teoretiska modeller att om vi utgår från nuvarande skattesystem (samma skatter som i Finland) så skulle det bästa ekonomiska utfallet uppstå ifall vi kunde sänka något på omsättningsskatten och något höja inkomstbeskattningen. Höjningen av inkomstbeskattningen kan ske på

olika sätt. För en socialdemokrat är det givetvis intressantast att öka progressionen så att de som har de högsta inkomsterna betalar mera än de som har mindre.

Utredningens slutsats är att det sist och slutligen är en politisk fråga om Åland ska ha egen beskattning eller inte. Det betyder att vi ska ställning till om vi vill öka självstyrelsens befogenheter och ansvar och göra självstyrelsen ekonomiskt mindre beroende av Finland eller om vi skall fortsätta som nu. Alla stora förändringar kräver tid och förberedelser. Ett skatteövertagande är ingen snabb affär alldeles särskilt eftersom motparten dvs Finlands riksdag och regering inte är positiva till tanken och många ålänningar betvivlar att vi klarar av ett friare finansiellt system.

EGNA PENGAR I BÖRSEN

Eftersom motståndet mot egen beskattning för Åland är så stort är det viktigt att skapa förtroende och tilltro till ett system med helt egen beskattningsrätt. En medelväg skulle vara ett system som inte av Finland upplevs som ett hot om skattekonkurrens (skatteparadis) och som inte avviker från rikets skattesystem i någon högre grad. Motivet för ett övergångssystem är att få acceptens för egen beskattning på lång sikt. Ett sådant system skulle helt enkelt bygga på att vi skall leva på de skattepengar vi genererar från Åland och visa att vi klarar oss på egna skattepengar. Systemet skulle kunna se ut på följande sätt.

- 1) Ålänningarna, åländska företag och andra åländska skattesubjekt betalar skatt enligt samma regler som i Finland, precis som nu.
- 2) De åländska skattepengarna stannar kvar på Åland och förs i sin helhet in i landskapets budget.
- 3) Ålands lagting har rätt att avvika med t.ex. fyra procent uppåt eller neråt i skatteskalorna.
- 4) Extra anslag för stora engångsinvesteringar bibehålls i enlighet med nuvarande system 48 § självstyrelselagen som idag
- 5) Självstyrelselagens ekonomiska trygghetsparagraf 51 § kvarstår som idag
- 6) Staten finansierar sig egen verksamhet på Åland till hundra procent.

Detta system kallar vi "Egna pengar i börSEN". Genom att de skattepengar som kommer från Åland går direkt in i den åländska budgeten lever vi på våra egna pengar och är inte bundna till

Finlands statsinkomsters uppgångar och nergångar som i det nuvarande systemet.

Avräkningsbeloppet i Finlands budget försvinner och vi behöver inte höra att vi lever på stora bidrag från Finland och finnarna behöver inte försvara och förklara varför så mycket pengar skickas till Åland.

Vi får större genomskinlighet och förutsägbarhet i vårt ekonomiska system. Det ökar självstyrelsemyndigheternas möjligheter att driva en egen finanspolitik. Det går inte att skylla på Finland utan de åländska politikerna måste ta ett större ansvar för ekonomin.

När Åland tar ett större ansvar för sin ekonomi slipper staten lindrigare undan. Därför är det rimligt att staten tar över sina kostnader för den verksamhet man har på Åland. Danska staten svarar för sina kostnader på Grönland och Färöarna. Danmark anslår också resurser inom statsförvaltningen för att sköta färiska och grönländska ärenden. Både Färöarna och Grönland har egen beskattning och uppbär dessutom stora bidrag från danska staten. Ett historiskt intressant exempel är att när Finland var ett storfurstendöme under Ryssland behövde Finland inte betala en enda kopek för den ryska förvaltningen i Finland.

Den skotska självstyrelsemodellen innehåller en viss skattefrihet. Den tredje punkten om fyra procents marginal på skatteskalorna kommer från Skottland. Där har man gemensamma skatter med hela landet och en möjlighet till fyraprocentiga avvikelser. Systemet har inte använts men det är i alla fall ett levande exempel på hur man kan göra för att öka den regionala variationen i självstyrelse-systemen.

I gällande självstyrelselag finns en trygghetsklausul i 51 §. Den lyder så här:

Landskapet skall beviljas bidrag av statsmedel

1) Till förhindrande eller undanröjande av sådana väsentliga rubbningar i samhällsekonomin som särskilt drabbar landskapet samt,

2) För täckande av sådana kostnader som föranleds av naturkatastrofer, kärnkraftsolycka, oljeutsläpp eller någon därmed jämförbar händelse, om inte landskapet skäligen bör bära kostnaderna.

Framställning om bidrag skall göras av landskapsregeringen senast under året efter det kalenderår till vilket utgifterna hänförs. Ärendet skall om möjligt avgöras inom sex månader efter framställningen.

Denna trygghetsklausul förpliktigar staten att i alla tänkbara situationer där Ålands välfärd och säkerhet hotas, dra försorg

om landskapets och dess befolknings bästa. Detta kommer sig av att Finland fick rätt att behålla Åland när frågan om Ålands statstillhörighet avgjordes 1921. Frågor om Ålands och ålänningarnas framtid ansvarar inte Finland suveränt över utan Finland måste alltid ta i beaktande Ålands folkrättsliga ställning och det faktum att självstyrelsen ytterst är en fråga för det internationella samfundet.

Finland har för alltid påtagit sig ett stort ansvar för Åland och ålänningarna. Detta ansvar är inte beroende av vad vi har för ekonomiskt system utan det är övergripande och innehåller dessutom en förpliktelse att tillse att självstyrelsen kan utvecklas på alla områden inklusive det ekonomiska.

SLUTSATS

Det långsiktiga målet är att Åland skall ha egen beskattning fullt ut. För att nå dit krävs acceptens av den åländska befolkningen och av Finlands riksdag och regering. Det nuvarande motståndet mot egen beskattning är stort både bland den åländska allmänheten och de politiska makthavarna i Finland.

Motståndet kommer sig av att många betvivlar att den åländska ekonomin är tillräckligt stark för att trygga den åländska befolkningens välfärd på ett hållbart sätt. Makthavarna i Helsingfors å sin sida misstror ålänningarna och fruktar att Åland skall utvecklas till ett skatteparadis om Åland får egen skattebehörighet. Detta motstånd kan bara ändras genom en större tillit till landskapets ekonomiska och politiska kompetens samt ett bättre förtroende mellan Åland och Finland.

Därför föreslår jag ett övergångssystem som kallas "Egna pengar i börser" införs och om det visar sig fungera skall det ses som ett första steg på vägen mot egen beskattning.

Alla politiska system behöver utvecklas för att fungera i enlighet med tidens krav. Alla samhällen behöver också visioner och framtida mål. Med egen beskattningsrätt kan Åland och ålänningarna själva bära ett större ansvar för sig och sin framtid. Med egen beskattningsrätt ökar demokratin och rätten för ålänningarna att i ännu högre grad rå om sig själva. En ökad självstyrelse är helt avhängig större ekonomisk självstyrelse och ett större ekonomiskt ansvar.

EGNA PENGAR I BÖRSEN

Program för förnyelse av
det ekonomiska systemet

Barbro Sundback 28.10.2009

Texten är reviderad efter partikongressen den 24.10.2009. Det mesta är stilistiska ändringar. Ett väsentligt tillägg är förslaget punkt 4 om extra anslag. I likhet med trygghetsklausulen 51 § bör 48 § om extra anslag i självstyrelselagen kvarstå vid ett införande av förslaget "Egna pengar i börser".

Ålands socialdemokraters kongress 24.10.2009

FRÅN BEROENDE TILL ÖKAD EKONOMISK SJÄLVSTYRELSE

Det nuvarande ekonomiska systemet, som ofta kallas klumpsummesystemet, har tillämpats sedan 1993. En rad undersökningar har gjorts om systemets fördelar och nackdelar. Mest har diskussionen rört huruvida Åland är en närande eller tärande del av Finlands ekonomi.

Klumpsummesystemet innebär att vi har samma statsskatter som alla andra medborgare och företag i Finland. Statsskatterna betalas in till statskassan men de syns i Finlands budget enbart på utgiftssidan. Denna budgetteknik gör att många som inte känner till självstyrelsens ekonomiska system tror att Åland får ett rent bidrag från Finland. Denna missuppfattning är vanlig i Finland och de som inte gillar Åland och självstyrelsen använder sig bland annat av detta missförstånd.

Klumpsumman räknas ut så att Åland får 0,45 procent av statens inkomster. Nyligen har det uppdagats av landskapsrevisorererna att grunden för denna avräkning förryckts i och med att staten för drygt tio år gick in för s.k. nettobudgetering i sin budget. Genom nettobudgeteringen överförs en del av skatteinkomsterna i statens budget från skatteinkomstanslaget till anslaget för vissa utgifter och därmed minskar statsskatteanslaget med motsvarande belopp. Revisorererna menar att Åland på detta sätt gått miste om 100 miljoner €.

Trots självstyrelselagens bestämmelser om att klumpsumman ska justeras när avräkningsgrunden förändras har detta inte gjorts sedan 1993. Den starka befolkningstillväxten på Åland gör att vi idag utgör 0,51 procent av Finlands befolkning. Något som inte beaktats vid beräkningen av klumpsumman. Också detta betyder att Åland inte fått sin andel av statsskatten såsom det var tänkt att fungera när man införde klumpsummesystemet.

Till klumpsummesystemet hör den s.k. flitpengen. Det betyder att om det inflyter mera än 0,5 procent i skatter från Åland till statskassan, så skall staten betala tillbaka det överstigande beloppet (flitpengen).

Under den tid klumpsummesystemet varit i bruk har Finlands och Ålands ekonomi varit god förutom alldeles i början av systemets införande. År 1991 genomled Finland en allvarig ekonomisk kris, ofta kallad "laman". Finlands statsfinanser rasade, arbetslösheten steg till nästan 20 procent och många fick gå från hus och hem. På Åland gick ekonomin också neråt och år 1993 var arbetslösheten uppe i närmare tio procent. Detta i första hand för att Sliterederiet gick i konkurs. I övrigt klarade sig Åland undan laman med bara förskräckelsen.